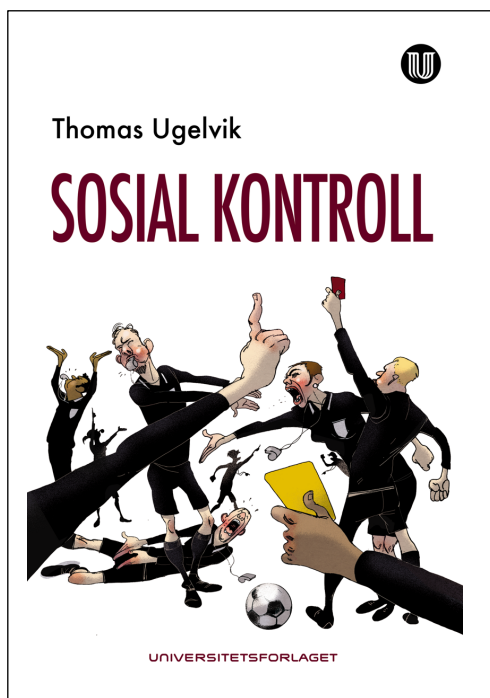

Et sensitiviserende begreb

Anmeldelse af Louise Lund Liebmann

Thomas Ugelvik: *Sosial Kontroll*, Oslo: Universitetsforlaget, 2019, 277 sider

Det er fredag eftermiddag, og køen i vinmonopolet – i Norge, må man forstå – er lang. Endnu en kasseassistent kommer til og åbner en ekstra kasse med det genkendelige resultat, at de, der ellers stod bagerst i køen, er ilet frem til den nyåbnede kasse og nu står forrest. Dét, lige indtil en ung kvinde fra den oprindelige kø selv sikker og, aner man, demonstrativt, går op foran og indirekte irettesætter de andre med et ”jeg tror nok jeg var foran dig i køen” (p.11), hvorefter hun genvinder sin position i køen – i mere end én forstand. Med denne vignette åbner den norske kriminolog Thomas Ugelvik sin bog, der udgør én lang introduktion til begrebet social kontrol. Bogen er fyldt med tilsvarende hverdagsseksempler, hvor forskellige aktører

og samfundsgrupper henholdsvis udøver og udsættes for forskellige mere eller mindre subtile former for social kontrol, som Ugelvik definerer som ”ulike forsøk på å få folk til å oppføre seg slik man mener folk bør opføre seg. Sagt på en annen måte er det snakk om forsøk på å rette atferd etter en norm for riktig atferd” (p. 14). Eksemplerne åbner de respektive kapitler og fungerer som empiriske konkretiseringer af kapitlernes nedslagspunkter. Forfatteren behandler nemlig social kontrol på mikro-, meso- og makroniveau, han opretter en ”kontroltypologi” (pp. 33-50), han opridser straffens historie (pp. 51-73) og reflekterer over fremtidens kontrolteknologier (pp. 203-224) blandt meget andet. Så når han indledningsvist bedyrer, at han vil give en bred og generel indføring til begrebet ’sosial kontroll’ i alle dets mangfoldigheder (p. 15), må man sige, at han lykkedes med det. På formidlingsmæssig eksemplarisk vis skildrer han de ”push and pull”-faktorer vi alle oplever i vores

hverdag, hvor grænser drages og normer brydes. Eksemplerne er ikke ledsagede af Ugelviks udlægninger, men man forstår, at de relaterer sig særligt til det efterfølgende kapitel, de indgår i, og skal illustrere social kontrol i al sin empiriske kompleksitet.

Forfatteren er som nævnt kriminolog med primær forskningsinteresse inden for fængsler og fængselskulturer i Norge. Sidstnævnte har han ofte udforsket ved hjælp af (post)Foucaultdianske analyser, hvor magt, magtanvendelse og styringsformer i forskellige facetter, inklusive selvstyring og selvkontrol, udgør vigtige analysekategorier (se eksempelvis Ugelvik 2014). Ugelviks bog er teoretisk velfunderet og tager afsæt i nogle af kriminologiens – og dermed sociologiens – *founding fathers* såsom Émile Durkheim, Max Weber, Michel Foucault og Erving Goffman, der på forskellig vis alle har beskæftiget sig med social sammenhængskraft, normer og sociale problemers historicitet. Særligt Foucault er et omdrejningspunkt for Ugelviks teoretiske position, og også i denne bog vender han gentagne tilbage til Foucaults indsigter.

Bogen falder samlet set i 7 kapitler, hvoraf den første halvdel med kapitler som Introduksjon: hva er sosial kontroll? (kap. 1), En kort kontrollhistorie (kap. 2), Uformel sosial kontroll (kap. 3) og Formel social kontroll (kap. 4) er de stærkeste. Her giver forfatteren et historisk, teoretisk og samfundsmæssigt begrebsoverblik, og han udfolder bl.a. en såkaldt kontroltypologi (p. 33 ff.). I forbindelse med kontroltypologien lancerer Ugelvik brugbare underkategorier såsom formel og uformel kontrol, lokal/subkulturel kontrol, primær og sekundær kontrol, reaktiv og proaktiv kontrol, direkte og indirekte kontrol, inkluderende og ekskluderende kontrol samt eksplicit og implicit kontrol. Denne typologi er overskuelig og anvendelig, men illustrerer ikke desto mindre, hvor allestedsnærværende forskellige, og overlappende, former for social kontrol, på forskellige samfundsmæssige niveauer, er for os som individer, familier, institutioner og stater – borgere såvel som samfund. Via et hensigtsmæssigt begrebsapparat er disse kapitler særdeles velegnede til at bidrage til præcise, konstruktive og kritiske analyser af social kontrol i praksis, sådan som Ugelvik ønsker det (se bogens bagside).

I tillæg til disse kapitler finder man også kapitler om Sosial kontroll i sammenhæng (kap. 5), Utviklingstrekk og veivalg (kap. 6) samt Konklusjon: normative og analytiske perspektiver (kap. 7) samt en begrebsliste. I denne del af bogen fandt jeg, at kapitlerne nok blev en tand for brede og indførende. Dog finder man her det eneste sted i hele bogen, hvor Ugelvik kommunikerer meget direkte og opfordrer læseren til noget; nemlig at foretage en skelnen mellem analytiske og normative lag, så snart man beskæftiger sig med social kontrol i alle dens mange former (p. 227). Det er sigende, at det er det eneste sted, Ugelvik træder en smule ud af sin komfort zone og mener noget. Som læser bliver man nemlig af og til i tvivl om, hvor Ugelvik selv står i forhold til emnet. Med andre ord er der i bogen en tendens til at fortabe sig i selve den analytiske proces, i detaljer og kompleksitet, på bekostning af at turde mene noget, om det man skriver; man kan jo sagtens mene noget,

netop når man rent faktisk ved en masse om magtens mange ansigter og styringsformater. Denne detalje- og procesorienterede fokus gør bogens praktiske bidrag en anelse uklar, hvilket er en tendens, der desværre går igen i flere andre (post)Foucaultdianske- og governmentality-inspirerede samfundsanalyser. Dertil kommer, at kapitlet om den sociale kontrols fremtid fremstår en smule malplaceret, eftersom inddragelsen af teknologi og udviklingstendenser alt andet lige tydeliggør, at social kontrol i den version, Ugelvik lægger for dagen, er endog meget bredt formuleret og som "sensitiverende begreb" (p. 31) kan være alt mellem himmel og jord.

Social kontroll er skrevet på norsk og med norsk materiale og samfund som udgangspunkt. Der er dog intet til hinder for at læse den med danske øjne, da Norge minder om Danmark på en række punkter samtidig med, at den måske lidt mere bureaukratiske og højtidelige tilgang til tingene nordøst for Vendsyssel giver nogle pudsige eksempler, der tydeliggør normbrud og magtforhandlinger. Bogen er som nævnt meget dygtigt og undervisningsvenligt formidlet, eftersom man tydeligt mærker, at det her er stof, som Ugelvik kender ud og ind og har stor erfaring med at undervise i. De empiriske hverdageksemples, nævnt ovenfor, er oplagte at inddrage i undervisningssammenhæng, og jeg mistænker Ugelvik for selv at have benyttet dem en del til netop dette formål. Bogens brede sigte, indførende karakter og flydende formidling bringer i mindre grad nyt til forskere, der i forvejen studerer diverse magtformationer, og for hvem mange af bogens pointer vil være mindre opsigtsvækkende. Det ændrer imidlertid ikke på, at den er særdeles velegnet til nye studerende i sociologi, kriminologi, religionssociologi, antropologi, samfundsfag m.fl. samt til socialfaglige medarbejdere og meningsdannere, der ønsker at blive mere præcise i deres sprogbrug og analyse.

Referencer

Ugelvik, Thomas. 2014. *Power and Resistance in Prison: Doing Time, Doing Freedom*. Palgrave Macmillan.

